

“Als een kind thuis niet veilig is ... wat doet de school dan?”

Artikel in Beter Begeleiden Digitaal van de LBBO,
december 2013

Soms vermoedt een school dat de thuissituatie voor een leerling onveilig is, vanwege kindermishandeling of huiselijk geweld. Sinds 1 juli is de school verplicht daarvoor een meldcode te hebben en daarnaar te handelen. Een van de stappen daarin kan zijn: melden bij het AMK. Veel scholen hebben daar echter schroom voor of vragen bij. Hoe kan die samenwerking beter?

Soms heeft een leerkracht, intern begeleider of ander personeelslid van een school vermoedens dat een kind thuis niet veilig kan opgroeien, vanwege verwaarlozing, kindermishandeling of (getuige zijn van) huiselijk geweld. Sinds 1 juli 2013 is de school dan verplicht om een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te hebben en die ook toe te passen. De Onderwijsinspectie ziet hierop toe. Die meldcode moet onderwijsmedewerkers helpen die signalen te delen en aan te pakken, zodat kinderen eerder passende hulp krijgen en er een einde komt aan de bedreigende situatie.

Voor het opstellen van een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling is een landelijk basismodel beschikbaar, dat door scholen ‘op maat’ gemaakt kan worden. Een meldcode beschrijft 5 stappen voor professionals bij vermoedens van kindermishandeling of (het getuige zijn van) huiselijk geweld:

Stap 1: in kaart brengen van signalen

Stap 2: overleggen met een collega (eventueel raadplegen van het AMK / steunpunt Huiselijk Geweld)

Stap 3: gesprek met de cliënt

Stap 4: wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling

Stap 5: beslissen: zelf hulp organiseren of melden.

Om aan deze verplichting te voldoen hoeven scholen geen heel nieuwe structuur in te richten. Als zij al een goede zorg- of ondersteuningsstructuur hebben, zal de meldcode daarin eenvoudig ingepast kunnen worden. Scholen volgen immers nagenoeg dezelfde stappen bij uiteenlopende signalen van belemmeringen in de ontwikkeling van een kind. Meestal is er een multidisciplinair zorgteam op school, in de wijk of bovenschools, waar de signalen van de school gezamenlijk besproken worden met hulpverleners en een aanpak wordt vastgesteld. Dat is bij huiselijk geweld en kindermishandeling zowel voor de weging, de beslissing en het bieden van hulp en bij een beslissing tot melding bij het AMK/Steunpunt Huiselijk Geweld (stap 4 en 5) van groot belang. Onderwijsprofessionals zijn immers geen hulpverleners.

De verplichte meldcode invoeren is daarmee voor scholen niet al te ingewikkeld; de stappen in het basismodel passen relatief eenvoudig in de al bestaande zorg-/ondersteuningsstructuur van scholen.

Maar daarmee is een school nog niet klaar. Er moet meer gebeuren om er goed gebruik van te kunnen maken. De belangrijkste taak van scholen daarin is het signaleren en het actief aanpakken van die signalen. En daar liggen vaak verschillende weerstanden en belemmeringen. Zoals bij het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling. Vaak horen wij van leerkrachten die al 20 jaar in het vak zitten:

“Ik zou statistisch gezien zeker 30 kinderen in mijn klassen gehad moeten hebben die thuis mishandeld of verwaarloosd werden of te maken hadden met huiselijk geweld. Maar ik heb daar eigenlijk maar 1 of 2 keer mee te maken gehad. Heb ik de rest niet gezien? Wat had ik kunnen doen?”

Als een leerkracht wel signalen opmerkt is de volgende stap ook niet eenvoudig, namelijk het gesprek erover aangaan met het kind en met de ouders. Veel leerkrachten vinden dat erg moeilijk. Ze zijn bang voor valse beschuldigingen, het verstoren van de relatie met de ouders, het van school halen van hun kind, angst voor agressie bij de ouders, enz. En zij zeggen er niet voor opgeleid te zijn. Gelukkig kan dat gesprek steeds vaker samen gevoerd worden met de intern begeleider of de schoolmaatschappelijk werker.

Dit gesprek met ouders, in het basismodel pas onder stap 3 beschreven, gebeurt op scholen meestal al veel eerder en ook veel vaker. Eigenlijk behoort overleg met ouders bij elke stap in het ondersteuningstraject.

In een eerste gesprek is het meestal nog onduidelijk wat de oorzaken zijn van de signalen. Veel signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar ook een heel andere oorzaak hebben. Door ouders te informeren over de signalen, te vragen naar de thuissituatie en informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind, kunnen zorgen verduidelijkt, ontkracht of bevestigd worden. Later gaat het gesprek met ouders over de stappen die gezet kunnen worden en de aanpak van de situatie.

Wanneer de vermoedens blijven en de school zich zorgen blijft maken zal in het zorgteam een inschatting van het veiligheidsrisico gemaakt worden. Het zorgteam overweegt dan of zij zelf hulp kunnen bieden of inschakelen. Maar er kan ook een moment komen waarop afgewogen wordt of een melding bij het AMK nodig is. Bij voorkeur gebeurt dit ook in het zorgteam en wordt daar ook besloten wie het beste in positie is om die melding te doen.

Dat is van belang, omdat scholen nogal wat knelpunten ervaren bij het melden bij het AMK. Daarover is onlangs een ontmoeting georganiseerd voor intern begeleiders uit het PO, zorgcoördinatoren uit het VO en AMK-medewerkers. Doel daarvan was om de wederzijdse ervaringen te bespreken en beter zicht te krijgen op de samenwerkingsmogelijkheden en de belemmeringen daarin. Die ontmoeting en discussie vond plaats in het kader van de Week van Kinderen Veilig, van de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik. Organisatoren waren: NJi, LBBO, NVS-NVL, NCOJ en Jeugdzorg Nederland.

Vanuit het onderwijs werd de *adviesfunctie* van het AMK over het algemeen wel gewaardeerd, met name het meedenken naar aanleiding van vermoedens of signalen en het interpreteren daarvan. De AMK's kunnen scholen ook training bieden in beter signaleren of bijvoorbeeld advies geven over welke trainingsmogelijkheden er zijn (zoals de zeer toegankelijke en voor leerkrachten en IB'ers gemaakte e-learning modules van The Next Page).

Met betrekking tot het doen van een *melding* bij het AMK werd een flink aantal knelpunten benoemd. De aanwezige AMK-medewerkers reageerden daar vervolgens op. Hieronder hebben we de meest gehoorde knelpunten beschreven, met daarna de toelichting of het antwoord dat de AMK-ers daarbij gaven.

Voorbeeld 1

“Emma heeft een gesprekje met haar juf op school. Ze vindt haar juf lief en vertrouwt haar juf. Wanneer haar juf Emma vraagt hoe het met haar gaat springen de tranen in Emma's ogen. Ze vertelt de juf over haar papa die haar slaat als ze het niet goed heeft gedaan op school. Haar papa komt uit China en vindt het belangrijk dat de juf goed over haar spreekt. De juf luistert naar Emma en belooft haar te helpen. Ook vertelt de juf dat ze dit wil bespreken met de IB'er. Emma vindt dit goed. In het overleg tussen de IB'er en de leerkracht, wordt er besloten om contact op te nemen met het ZAT. Het ZAT adviseert om het 5 stappenplan van de meldcode te starten en samen met de schoolarts het gesprek met ouders aan te gaan. Ook neemt school contact op met het AMK voor een adviesgesprek. Na goedkeuring van dit plan door de directie wordt er een afspraak met ouders ingepland en het AMK gebeld. Het AMK geeft aan dat school met ouders in gesprek moet en moet proberen om ouders te laten starten met hulpverlening. Wanneer dit niet lukt moet school het AMK bellen om te overleggen of er gemeld moet worden.”

In dit voorbeeld wordt duidelijk dat scholen vaak te horen krijgen dat ze eerst zelf met de ouders moeten gaan praten, hen moeten motiveren hulp te zoeken of hen moeten informeren over een melding. Dat is in sommige situaties juist het grootste obstakel, want onderwijsprofessionals zijn immers geen hulpverleners. Ook loopt de school zo soms de kans het contact met de ouders te verliezen of de ouders halen zelfs hun kind van school. Dit alles is absoluut niet in het belang van het kind.

- *De AMK-ers reageren: wij kunnen in principe ook samen met de school dat gesprek met ouders voeren. Sommige AMK's (niet alle) bieden dit aan. Scholen zien dit niet altijd als een oplossing, want een gesprek met ouders waar het AMK bij zit maakt het meteen wel erg beladen.*

Voorbeeld 2

“Het gesprek met de ouders van Emma verloopt moeizaam; de taal is een barrière en vader is vooral boos. Waarom heeft zijn kind dit gezegd? Het gesprek wordt vervelend afgesloten en school besluit om het AMK weer te bellen. In

overleg wordt er een melding gedaan en gaat de crisisdienst op bezoek bij het gezin. Gelukkig is Emma de volgende dag weer op school. Wel is ze helaas erg stil en als de juf vraagt hoe het is gegaan zegt Emma niets meer behalve een zielig 'goed.'

Het AMK laat school helaas niets meer horen van wat er gebeurd is. Wanneer school aan het einde van de week contact opneemt met het AMK wordt er verteld dat er een gezinsbegeleider naar het gezin is geweest. Uit het gesprek met de begeleider kwam naar voren dat het gedrag van vader vooral een reactie was op grond van de cultuur waar hij mee bekend is en dat slaan daar bij hoort. We begrijpen uit het gesprek dat het AMK het gezin niet meer zal bezoeken. Wanneer school weer signalen ziet van mishandeling moeten ze weer contact opnemen en zal er nogmaals gesproken worden met vader.

School voelt zich erg vervelend door deze actie. De band met Emma is beschadigd, omdat de leerkracht haar belofte helaas niet waar heeft kunnen maken. Hoe nu verder is niet echt duidelijk voor school. Er wordt besloten om weer te werken aan de band met Emma en vooral positieve informatie door te geven aan ouders, zodat Emma waarschijnlijk niet geslagen zal worden thuis."

In dit voorbeeld komt een bekende klacht van scholen naar voren, namelijk dat zij soms na uitvoerig vooronderzoek, misschien zelfs gesprekken met ouders, een melding doen, waarna het AMK na één huisbezoek besluit geen grond te zien voor verdere actie. De school voelt zich dan miskend en blijft bovendien zitten met haar zorgen over het betreffende kind.

- *De AMK-ers reageren: eigenlijk zouden we er naar moeten streven om bij het afsluitgesprek dat we met ouders voeren ook de school uit te nodigen. Dan kan gezamenlijk de basis worden gelegd voor een nieuwe start en kan het AMK begeleiding bieden om de school en ouders weer positief samen verder te laten gaan.*

Daarnaast wordt in dit voorbeeld heel duidelijk dat voor een school de zaak niet 'klaar' is als er een melding is gedaan. Het kind zit immers nog steeds in die klas en de school ziet de ouders ook nog regelmatig. Juist ook na een melding, of die nu wel tot actie van het AMK heeft geleid of niet, bestaat er bij scholen behoefte bestaan aan samenwerking met het AMK. De school wil graag tips en adviezen van de kant van het AMK over hoe zij de veiligheidssituatie van het kind goed kunnen volgen en hoe zij het contact met de ouders zo open mogelijk kunnen houden. En scholen willen ook weten of er hulp is ingezet in het gezin, wanneer die is afgerond, enz. Scholen hebben vaak het gevoel zelf voortdurend informatie te moeten geven, maar zelf nooit iets terug te horen.

- *De AMK-ers reageren: we zouden inderdaad scholen meer moeten betrekken bij de verdere aanpak, al zit dat nu niet in ons takenpakket. Nu zijn de trajecten van signaleren en melden (school) en onderzoeken en aanpakken (AMK) strikt gescheiden. Dat zou veel meer naar een gezamenlijk traject van samenwerking toe moeten gaan!*

Voorbeeld 3

"Naar aanleiding van een adviesgesprek met het AMK werd onze school geadviseerd om bewijs aan te leveren en foto's te maken van de blauwe plekken op het bovenbeen van de leerling. Wanneer de IB'er uitlegt dat school dit niet doet, omdat een leerkracht dit niet mag doen, wordt er aangegeven dat er niet gemeld kan worden zonder bewijs."

In deze situatie dacht de schoolarts gelukkig actief met de school mee en deed zij een screening als schoolarts, waardoor ze in haar rapport kon schrijven blauwe plekken te zien en hierop te melden.

Voorbeeld 4

"Alina zat op de speelplaats in een hoekje te huilen. De leerkracht vroeg haar wat er aan de hand was. Het meisje vertelde over een grote ruzie die er was geweest thuis, waarbij zij had gezien dat vader haar moeder had geslagen en geschopt. Moeder had veel pijn en had een heel blauw oog. En Alina vertelde dat dit al vaker was gebeurd. De school meldde dit bij het AMK en kreeg als antwoord dat zij niets konden doen, alleen maar op basis van het verhaal van het kind. De school kreeg het advies op zoek te gaan naar bewijs."

In dit voorbeeld wordt duidelijk dat de school een advies of opdracht krijgt waar zij zelf niets mee kunnen. Ook voelen zij zich in de steek gelaten met betrekking tot Alina. Ze kunnen voor dat meisje nu eigenlijk niets doen, behalve haar op school een veilige plek en zo nodig een luisterend oor bieden.

- *De AMK-ers reageren: wat ons betreft had dit wel een basis voor een onderzoek en actie moeten zijn. In principe is het verhaal van een kind daarvoor voldoende. Kennelijk gaan niet alle AMK-ers hetzelfde om met ons handelingsprotocol.*

Voorbeeld 5

“Wij hadden een situatie rond een leerling, waarin we wilden melden bij het AMK, maar waarbij we inschatten dat de ouders meteen het kind van school zouden halen als ze te weten zouden komen dat de school een melding zou doen. We wilden daarom een anonieme melding doen. Het AMK accepteerde dat niet en zei dat dat wettelijk niet mocht.”

Scholen krijgen dit vaker te horen, terwijl de wet, onder bepaalde voorwaarden, wel degelijk ruimte biedt voor een anonieme melding. Met name wanneer het bekendmaken van de identiteit van de melder een bedreiging kan vormen voor de veiligheid van het kind of de melder zelf of wanneer de vertrouwensrelatie met het gezin erdoor verstoord wordt.

Soms kiest een school er voor om een andere functionaris uit het zorgteam, die op dat moment geen vertrouwensrelatie met het gezin heeft, de melding te laten doen.

- *De AMK-ers reageren op verschillende manieren: dat anoniem melden mag is inderdaad niet bij alle AMK-ers bekend. Of: bij ons kan gewoon ‘de school’ melden, zonder een specifieke naam. Of: wij raden het altijd af, want als er anoniem wordt gemeld kunnen wij veel van de informatie die de school heeft niet gebruiken. Dan is er zo weinig basis voor een onderzoek of actie, dat het toch zal mislukken. Of: als bijvoorbeeld de schoolarts meldt weten ouders uit de informatie heus wel dat de signalen van de school komen en zien zij die toch als de zondebok. En dan zijn ze misschien nog bozer op de school.*

De ontmoeting heeft voor de aanwezigen toch verschillende eye-openers geboden. Daarom is nagedacht welke vervolgacties er mogelijk zijn om de belemmeringen in de samenwerking tussen scholen en AMK zo veel mogelijk weg te nemen.

- AMK’s stimuleren om een vaste contactpersoon per school aan te stellen, om de korte lijnen te bewaken en goede afstemming te bevorderen. Enkele AMK’s bereiden dit al voor.
- De AMK-ers willen de samenwerking met het onderwijs op de agenda zetten bij het landelijk kwaliteitsoverleg van de AMK’s, het LAKO.
- LBBO, NVS-NVL en Jeugdzorg Nederland overwegen om een digitaal logboek op te zetten met ervaringen van scholen en AMK’s, gericht op het vinden van oplossingen voor ervaren knelpunten. Dit zou kunnen op Kennisnet Jeugd van het NJi.
- Stimuleren dat AMK’s via de samenwerkingsverbanden passend onderwijs in het PO en VO het gesprek aangaan met (netwerken van) intern begeleiders en zorgcoördinatoren, om informatie te geven over hun taken en (on)mogelijkheden en om samen te zoeken naar oplossingen voor knelpunten.

Wij informeren u zo gauw dat bekend is over de vervolgacties. Mocht u na lezing van dit artikel nu al ervaringen met het AMK met ons willen delen of vragen willen voorleggen, dan kunt u contact opnemen met:

Marij Bosdriesz, marij.bosdriesz@ncoj.nl of Chaja Deen, c.deen@nji.nl